

Guds enfödde Son, SB

Luther i Worms 1521, M Herbst

Vi tror och lär: Om Jesus Kristus och frälsningen

[\[Register\]](#) [\[Årgångar\]](#) [\[Föregående nr\]](#) [\[Nästa nr\]](#)

Guds enfödde Son

Och Ordet blev kött och bodde bland oss, och vi såg hans härlighet som den Enfödde har av Fadern, och han var full av nåd och sanning. Joh. 1:14

Vad betyder det att Jesus är *enfödd*? I den apostoliska trosbekännelsen bekänner vi ofta att Jesus Kristus är Guds enfödde Son. Faran med det ofta upprepade är att man lätt vänjer sig vid uttryck som man inte riktigt vet eller glömt vad de betyder.

Låt oss, som en beredelse inför den annalkande Julen, stanna upp inför ordet *enfödd*. Det grekiska ordet, *monogenés*, betyder ”enda barnet i familjen”. Alla kristna är Guds barn. Gud har många barn, men bara en är enfödd, nämligen Jesus. Att Jesus är Guds enfödde Son skall därför först påminna oss om att han är den ende i sitt slag. Vi tror på *Filium unicum*, som det heter i trosbekännelsen på latin. Han är den enastående, helt unike Sonen.

På vilket sätt är han då unik? Jesusbarnets födelse var ett unikt under, ett engångsunder. Aldrig förr har ett barn blivit till på detta sätt och aldrig mer kommer det att hända. Men vi måste ändå fråga oss om det verkligen är detta, julnattens märkliga barnafödelse i Betlehem, som ordet *enfödd* syftar på. Många låter det stanna vid det. Men ordet *enfödd* rymmer långt mer. Det handlar inte främst om jungfrufödelsen och ett människobarns tillblivelse, utan om Sonens ställning i förhållande till Fadern.

På 300-talet skakades kyrkan av svåra lärostrider kring frågan om Jesu gudom. Orden *född* eller *skapad* diskuterades hett och livligt. En präst i Alexandria vid namn Arios, en lärd teolog, värtalig och populär, började sprida en lära om att Guds Son blev till vid en bestämd tidpunkt. Sonen var skapad av Fadern och hade därmed lägre rang än Fadern, som ensam var Gud helt och fullt, menade Arios och hans anhängare. Mot detta hävdade den rätttroga kyrkan med stor kraft Bibelns *enfödd* om Sonen. Vad man menade med det framgår av den nicenska trosbekännelsen, som stammar från denna tid. Guds Son är *född av Fadern i evighet, Gud av Gud, ljus av ljus, sann Gud av sann Gud, född och icke skapad, av samma väsen som Fadern*. Att dyrka det skapade är avgudadyrkan. Men Jesus som Guds enfödde Son är evig Gud.

Han har alltid funnits till. Vad som däremot skedde vid en bestämd tidpunkt var att han förenade sig med kött och blod och blev människa. Han fick en kropp som utvecklades och tog form i Marias moderliv. En gudamänniska föddes till världen.

Fem gånger återfinns ordet *enfödd* om Jesus i Nya testamentet. På alla ställen är det aposteln Johannes som använder det. Han är den apostel som särskilt uppehåller sig vid Kristi gudom och hans enhet med Fadern. Ordet, Kristus, har sin gudomliga *härlighet av Fadern* (Joh. 1:14). Den enfödde, *som själv är Gud*, har gjort Fadern känd (ordagr. uttolkat, förklarar honom, Joh. 1:18). I honom uppenbaras Guds kärlek till världen: Den *enfödde Sonen utgavs* för att var och en som tror på honom inte skall gå förlorad utan ha evigt liv (Joh. 3:16, 1 Joh. 4:9). Alla dessa ställen understryker med ordet *enfödd* Jesu enastående gudomliga natur. Han är den enda människa som helt och fullt är Gud.

Med *enfödd* sammanfattar Johannes Jesu eget vittnesbörd om sig själv och hela Skriftens lära om Kristi gudom. Jesus är på allt sätt verklig Gud. Han är inte delvis Gud, fylld med god vilja och med visst mått av gudomliga krafter, utan han är Guds Son med *gudomens hela fullhet* (Kol. 2:9). Alla gudomliga verk och alla egenskaper som Fadern har, tillskriver Bibeln Guds Son. *Han är den sanne Guden och evigt liv* (1 Joh. 5:20).

Varför har det alltid varit så mycket strid om Kristi gudom, fast Skriften själv är så otvetydigt klar på denna punkt? Det är en lära som hotar människans tro på sig själv och sin förmåga.

Många teologer har börjat med att betvivla och förneka tron på att Bibeln är Guds andeingivna och ofelbara sanning. Därefter har de förkunnat att Jesus inte är Gud annat än i någon slags överförd mening. Bibelord som *Jesu, Guds Sons, blod renar oss från all synd* (1 Joh. 1:7) töms på sin kraft. Kvar blir till sist Jesus som den goda människan och som ett inspirerande föredöme i kärlek och solidaritet. Så blir Jesus avsatt som den gudomlige Frälsaren och vägen hålls öppen för människans älsklingsreligion: frälsning genom egna krafter och gärningar.

Men Julens evangelium om Ordet som blev kött visar som inget annat att den vägen är stängd och omöjlig. Redan ängelns ord till herdarna den första julnatten knyter omedelbart ihop frälsningen med Kristi gudom: *Ty i dag har en Frälsare blivit född åt er i Davids stad, och han är Messias, Herren* (Luk. 2:11). Att vår frälsning är helt beroende av Kristi gudom och hans gudomliga försoningsverk är den allra starkaste predikan om människans synd och fångenskap och hennes behov av frälsning. Guds människoblivande är ett dråpslag mot all tro på människans egen förmåga att på något sätt upprätta kontakt med Gud och bli frälst och salig.

Guds kärlek och frälsande makt uppenbaras i den enfödde Sonens ankomst till världen och i hans frälsningsverk. Må Gud på nytt få öppna våra ögon för Julens hemlighet: att Jesus är Gud och att Gud är Jesus. Julens budskap om den enfödde Sonen som stiger ner till de fördömdas värld vill skapa tro i våra hjärtan, så att vi med förundran och glädje bekänner med Luther:

Från det ögonblick då gudom och mandom förenades i en person är och kallas han, Marias son, allsmäktig, evig Gud, vilken har all makt och är alltings Skapare och Uppehållare.

Om ett troende hjärta kunde rätt betänka och fatta detta, skulle det inte vara underligt, om det dog av stor glädje och av glädje åter blev levande. Ty vilket under är det inte att *Gud är människa*, talar och lever med människor och därtill *dör för oss!*

S. Bergman

[Lutheranen 3-4/1996]

Luther i Worms 1521

(Ur Lutherische Gemeindebriefe nr 4/96. Översatt av J. Fjellander)

För 475 år sedan gjorde Martin Luther sitt förmodligen viktigaste offentliga framträdande, nämligen vid riksdagen i Worms år 1521. Men först skall vi titta litet på vad som hände innan. Varför blev det så att Luther kallades till Riksständerna (furstar, representanter för städer m.fl.)? I sina slutord bekände han själv att han var ovärdig att tala till så högt uppsatta människor.

År 1520 fick Luther en skriftlig varning av påven Leo X om bannlysning, en ”varningsbulla”. Där återges bland annat 41 satser av munken från Wittenberg dels ordagrant, dels innehållsligt. Det gäller Luthers påståenden om ”Botens sakrament”, om hur nattvarden skall firas (till exempel att Kristi kropp och blod skall utdelas till alla troende), hans angrepp såväl på avlaten och kyrkobannet som på påvens och konsiliernas makt. Vidare hade Luther ifrågasatt de goda gärningarnas värde, brännandet av kättare, rättfärdigandet av krigen mot turkarna samt den ”fria viljan” när det gäller omvändelsen. I varningsbullan uppmanades Luther att återkalla dessa påståenden. Han fick 60 dagar på sig efter det att påvens skrivelse offentliggjorts. Om han inte återkallade dem skulle bannet komma. ”Alla skrifter och uttalanden av Luther vilka innehåller dessa villfarelser fördöms; de får inte läsas, spridas eller bevaras, utan skall brännas upp i eld” (Martin Brecht: M. Luther I, s 376)

Reaktionerna på bullan var blandade. Några biskopar vägrade att tillkännage den, trots att det var straffbelagt, medan andra var glada att äntligen kunna ingripa mot ”kättaren” Luther. Luther själv förklarade bullan oberättigad. Enligt hans mening

fördömdes Kristus själv i den. Den 28 och 29 november brändes i Köln och Mainz offentligt Luthers böcker med påvens företrädare Aleander som drivande kraft. Den 10 december, sedan tidsfristen gått ut, brände Luther å sin sida varningsbullen utanför den så kallade Skatporten i Wittenberg.

Eftersom Luther inte följt påvens anvisningar måste han räkna med bannlysning. Bannbullen innehöll förutom att alla Luthers skrifter skulle brännas även ett förbud mot allt umgänge med honom. Bullan ankom till Wittenberg i början av januari 1521.

Då bannbullen i sig hade liten effekt hängde nu allt på kejsaren och riket. Vid riksdagen i Worms stod Luthers sak egentligen inte på dagordningen. Men de påvliga sändebuden krävde av kejsar Karl V att han skulle låta bannbullen följas av att Luther förklarades ”i rikets akt”, d.v.s. fredlös (Att bli fredlös innebar att man inte längre skyddades av landets lagar. Vem som helst kunde alltså slå ihjäl Luther utan att få något straff. I detta fall var det dessutom en strängare form av fredlöshet, som också krävde av varje medborgare att ange honom. Översättarens anm.). Luthers vän och gynnare, den sachsiske kurfursten Fredrik den vise, bemödade sig om att ordna ett förhör av den bannlyste inför en neutral domstol med lärda män. Upprepade gånger försökte man med kursfursten som medlare få Luther att återkalla sina påståenden, dock utan att lyckas. Fredrik genomdrev hos kejsaren att Luther skulle kallas in till riksdagen och att han skulle tillförsäkras fri lejd.

Riksdagen bestämde de yttre villkoren. Luther skulle enbart svara på de frågor han fick, och inte få hålla något slags allmänt försvarstal. Luther var beredd att stå till svars. Var och en skulle få se att han inte hade undervisat och avfattet sina skrifter i övermod eller av eget intresse, utan att han tagit sitt ansvar som en kyrkans lärare.

Före Luthers framträdande ägde hemliga förhandlingar rum mellan företrädare för kurfursten och kejsaren. De syftade till att Luther trots allt skulle förmås att återkalla vad han sagt. Han skulle förklara att han skrivit ”Om kyrkans babyloniska fångenskap” i vredesmod och att han inte hade velat angripa friden i kyrkan. Men alla medlingsförsök var fruktlösa. Ungefär samtidigt med att Luther inkallades utgick ett kejsarligt påbud som riktade sig mot Luthers alla böcker. Deras spridande förbjöds under hot om straff. Därmed stod Luthers dom egentligen fast redan innan han fick ta till orda på riksdagen.

Den 2 april 1521 bröt Luther upp tillsammans med vänner från Wittenberg. Resan gick över Leipzig, Naumburg, Weimar, Erfurt och Gotha till Eisenach. I Weimar blev han underrättad om kejsarens påbud, som han fann horribelt. I Erfurt fick han ett praktfullt mottagande. Luther kände sig påmind om Jesu intåg i Jerusalem och gjorde sig beredd på ett eventuellt martyrium. I Erfurt, Eisenach och Gotha

predikade han. Den 14 april kom han till Frankfurt am Main. Här skrev han till sin vän Spalatin: ”Men Kristus lever, och vi skall dra in i Worms rakt mot alla helvetets portar och luftens andemakter” (Brecht s. 428). Den 16 april kom Luther och hans följeslagare till Worms. Befolkningen hälsade honom hjärtligt välkommen, och också några furstar och grevar visade honom sin välvilja.

Nästa dag klockan fyra på eftermiddagen måste Luther inställa sig inför den församlade riksdagen. Som talesman för kejsaren trädde doktor Johann Eck fram. Han frågade Luther, först på latin och sedan på tyska, om han erkände de böcker som publicerats i hans namn som sina. Vidare skulle han ange om han ännu stod fast vid det som stod i böckerna, eller om han ville återkalla något i dem. Luthers skrifter var uppstaplade på en bänk. På begäran av Wittenberg-juristen Schurf, som på kurfurstens uppdrag bistod Luther som advokat, uppräknades alla boktitlarna. Luther svarade försynt på tyska och latin att böckerna var av honom. Men vad gällde bekännelsen till deras innehåll, så utbad han sig betänketid. Det var ingen taktik, utan visar bara hur allvarligt han såg på saken. Kejsaren beviljade honom detta, om än motvilligt.

På torsdagen den 18 april upprepade doktor Eck frågorna från föregående dag. Luther svarade utförligt, och avslutade med att han höll fast vid alla böckerna. Därmed hade han vägrat att återkalla. Efter att Eck ännu en gång framställt den katolska kyrkans lära, avfordrade han Luther ett sista, definitivt svar. Då sa Luther: ”Om jag... inte blir överbevisad genom Skriftens vittnesbörd eller klara förnufts-skäl – ty jag litar varken på påven eller konsilierna ensamma, eftersom det är uppenbart att de inte så sällan har tagit miste eller sagt emot sig själva – är jag bunden av de skriftställen jag anfört. Och så länge mitt samvete är fångat av Guds ord, varken kan eller vill jag återkalla något, eftersom det hotar saligheten och inte är rätt och riktigt att handla emot samvetet. Må Gud hjälpa mig. Amen” (Brecht s. 438f). Hur skulle detta fortsätta? I Luthers frånvaro deklarerade kejsaren, att han tänkte skydda påven och den katolska kyrkan. Därmed tog han helt klart ställning mot Luther. Den 19-20 april rådgjorde riksständerna med varandra. Några furstar ställde sig bakom kejsaren. Andra sökte efter utvägar. En kommission under dr Ecks ledning bildades, för att den skulle förhandla med Luther ännu en gång. Inför den förklarade Luther sig beredd att inställa sig på ett kyrkligt konsilium, men han betonade att han bara kunde underkasta sig konsiliebeslut som inte var emot Guds ord. Därmed hade samtalen till sist strandat.

På kvällen den 25 april mottog Luther det officiella meddelandet: ”Eftersom han inte avträder sin ståndpunkt, utan halsstarrigt vidhåller den, har kejsaren såsom kyrkans skyddsherre att ingripa mot honom. Inom 21 dagar skall Luther återvända hem. Han får ha följeslagare, men det är förbjudet för honom att predika, skriva eller på annat

sätt uppvigla folket under tiden” (Brecht s. 447). Därmed var Luther också förklarad i rikets akt. Kurfursten Fredrik den vise ville skydda Luther och lät därför röva bort honom i närheten av Eisenach på väg till Wittenberg. Luther var i säkerhet för kommande månader.

Michael Herbst

[\[^\]](#)